

РОЗДІЛ 2 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

УДК 37.016:81-028.31:82"465.03"

*Атрощенко Тетяна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти,
Гавринець Діана Іванівна,
бакалавр спеціальності «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет*

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Виникнення мовленнєвої діяльності в ранньому віці зумовлене низкою психофізіологічних особливостей розвитку в ранньому дитинстві. Розвиток рухової системи спричинює виникнення таких важливих новоутворень першого року життя, як сидіння, пряmostояння та прямоходіння, що є передумовою подальшого повноцінного психічного розвитку. Тісний розвиток рухової та сенсорної системи породжують маніпулятивні дії, що є витоками формування предметних дій. Руховий та перцептивний розвиток дитини відбувається виключно за умови спілкування з дорослим.

Виникнення й формування потреби у спілкуванні є важливою психологічною передумовою мовленнєвої діяльності. На тлі емоційного спілкування відбувається формування предметної діяльності: маніпулятивні дії поступово перетворюються в орієнтовні дії, які переходять у предметно-специфічні, а згодом стають предметно-опосередкованими. Виникнення знарядєвих дій із предметно-опосередкованих свідчить про певну сформованість предметної діяльності, що в ранньому віці визначається як практична діяльність, спрямована на виокремлення та засвоєння якостей предметів, а також набуття досвіду їх використання у зв'язку з наданою предметам суспільною функцією.

На третьому році життя мовлення дітей розвивається швидкими темпами в таких напрямках: розуміння мовлення дорослих, оволодіння словником, удосконалення звуковимови, засвоєння граматичної будови мовлення, розвиток діалогічного мовлення.

Одним із основних засобів розвитку мовлення дітей є ознайомлення дітей з художньою літературою. Художня література активізує й уточнює словник, сприяє розвитку образного мовлення, збагачує мовлення дітей емоційно-експресивною лексикою [2, с.173].

Робота з розвитку мовлення дітей третього року життя засобом художньої літератури здійснюється в процесі художньо-мовленнєвої діяльності.

Художня (естетична діяльність) - це специфічний вид практично-духовної (твори мистецтва, фольклор, дизайн, література тощо) і духовної (естетичне споглядання, естетичне сприймання, естетичне міркування і т. ін.) діяльності. Усім різновидам діяльності притаманне естетичне, художнє начало — здійснювана певній формі «творчість за законами краси», що приносить людині високу духовну насолоду. Через неї людина вступає в певні зв'язки із зовнішнім світом, в естетичні відносини з дійсністю, змінюючи при цьому саму себе, свої здібності, внутрішній світ. Мовленнєва діяльність - це форма спілкування, що опосередкована мовленням, складається з мовленнєвих дій і мовленнєвих операцій; передбачає фази орієнтування в ситуації спілкування, планування (внутрішнє програмування), реалізації і контролю мовлення. Мовленнєва діяльність охоплює процеси породження і сприймання повідомлень з метою подальшого спілкування, регулювання й контролю власної діяльності, власного мовлення.

Художньо-мовленнєва діяльність дітей є складовою як художньої, так і мовленнєвої діяльності. Художньо-мовленнєва діяльність - це полікомпонентний утвір, в якому можна

виділити чотири складові: 1) сприймання на слух та розуміння дітьми змісту художніх творів; 2) відтворення змісту й виконавча діяльність (декламування, відповіді на запитання, переказування, бесіда за ілюстраціями, узагальнювальні бесіди, читання за ролями тощо); 3) театралізована діяльність (інсценування, театральні вистави); 4) творчо-імпровізована діяльність (ігри-драматизації, ігри за сюжетами літературних творів, словесно-поетична творчість) [1, с.78].

Відтак, художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку - це специфічний вид діяльності, пов'язаний із сприйманням, розумінням і відтворенням дітьми змісту художніх творів у різних видах ігор і театралізованих дійств; це продуктивно-естетична діяльність (музична, образотворча, конструктивна), що супроводжується образним мовленням та у процесі якої використовуються різні жанри художнього слова.

Художнє слово допомагає дитині третього року життя встановлювати зв'язки з довкіллям. У процесі слухання художнього твору дитина вчиться «бачити» через слово, розуміти й оцінювати предмети і явища, зіставляти факти, аналізувати, доходити умовисновків, тобто художнє слово вчить дитину мислити з допомогою готових мовних форм.

Індивідуальні творчі прояви дітей у створенні художніх образів залежать від віку дітей, їхніх нахилів і інтересів, від виду творчої діяльності. Вихователь та батьки мають створити оптимальні умови для їх розвитку.

Проблему художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку досліджували багато вчених, а саме: Л.Гурович, Р.Жуковська, Н.Карпинська, О.Ушакова, Є.Флорина (Росія), А.Богуш, Н.Гавриш, О.Лещенко, Є.Лукіна, О.Монке (Україна), С.Чемортан (Молдова), Л.Таллер (Білорусь) та ін.

Проблема розвитку художньої творчості невідривно пов'язана з вивченням особливостей сприймання творів різних видів мистецтва, в тому числі художньої літератури, і формуванням уявлень про художній образ. Взаємозв'язок сприймання творів художньої літератури і різних видів дитячої творчості полягає у взаємному впливові одного процесу на другий. Це пояснюється тим, що художній твір пробуджує в людини глибокі почуття, які активізують творчу уяву і стають спонукою до творчої діяльності під впливом вражень від сприйнятого. Отже, чим більш глибокими виявляються переживання від сприйнятого, тим значнішим є вплив мистецтва на психіку людини, тим сильнішим виявляється поштовх її до активної творчої діяльності.

Сприймання і розуміння дітьми змісту художніх творів було предметом дослідження багатьох учених (А.Богуш, А.Бородич, Н.Ветлугіна, Л.Виготський, О.Запорожець, В.Єзикеєва, Н.Карпинська, Г.Костюк, Є. Лукіна, Л.Славіна, С.Фльорина, Н.Циванюк та ін.). Якість художнього сприймання залежить від вербалізації цього процесу. Мовлення і супроводжує процес сприймання, і бере в ньому найактивнішу участь. Дитина сприймає твір мистецтва не тільки завдяки зору і слуху, а й через власне мовлення. Це пояснюється тим, що художнє сприймання діалогічне за своєю структурою, а мовлення є засобом цього діалогу.

Сприймання змісту художнього твору складається з таких процесів, як слухання, уявлення, усвідомлення прослуханого та розуміння. Дитина раннього віку не вмє сама читати книги, вона тільки слухач. Слухання - це складний процес перцептивної діяльності дитини. Дитина сприймає слово вихователя, у сприйманні твору від вихователя-читача (чи розповідача) бере участь лише слуховий аналізатор. Тому дуже важливим моментом в активізації слухання є включення зорового аналізатора. Це забезпечується виразністю читання, мімікою, жестами, силою голосу, темпом і тембром мовлення вихователя. Під час слухання у свідомості дитини виникають уявлення - конкретні образи (описи природи, герої, предмети, явища), дитина їх усвідомлює, пов'язує між собою, розуміє зміст прочитаного.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В., Котик Т.М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах / За ред. А.М.Богуш. - К. : Видавничий дім «Слово», 2006. – 304 с.

2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник / За ред. А. М. Богуш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.

УДК 37.035.91

*Атрощенко Тетяна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти,
Гомечко Еріка Іванівна,
магістр спеціальності «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет*

ДИТЯЧЕ ЛІДЕРСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Поняття «лідерство» розглядається в психолого-педагогічній літературі як соціально-психологічний феномен, що відноситься до динамічних процесів в малій групі. Лідер визначається як високоавторитетна особистість, за якою група визнає право приймати відповідальні рішення в значущих для неї ситуаціях; особистість, реально зображає центральну роль в організації спільної діяльності та в реалізації взаємин у групі.

Згідно з психодинамічною теорією З.Фрейда, особистісні лідерські риси можна виявити вже у дитинстві, а потім, на підставі їх наявності або відсутності, будувати програми і технології розвитку особистості дитини. У цьому відношенні З. Фрейд підкреслював значення впливу оточення, дорослих людей на особливості розвитку людини в ранньому віці, робив акцент на значенні впливу батьків у ранні дитячі роки на подальший розвиток особистості. Згідно психодинамічного напрямку, структура характеру кожної особистості формується у ранньому віці і залишається незмінною в зрілі роки [1, с.112].

Кульчицька Е.І. розглядає лідерство як відношення домінування і підпорядкування, впливу і спрямування, субординації, імперативності в системі міжособистісних відносин в групі; як здатність приймати відповідальні рішення, переконувати інших людей прагнути до певних цілей, визначати ціннісне поле розвитку; як процес мобілізації послідовників на досягнення результату в вибраному напрямку і як прийоми, що дозволяють привести послідовників до досягнення результату [2, с.36].

Лідер-дошкільник - це перш за все активна, ініціативна особистість, яка здатна змінити зовнішню ситуацію та координувати діяльність інших, організувати і повести їх за собою.

У дітей-лідерів розвинене прагнення виконувати найбільш активні ролі в іграх, бажання керувати діяльністю однолітків, давати вказівки. Між лідером і послідовниками-однолітками спостерігаються відносини співпраці, залежності, а іноді і суперництва. Однолітки прагнуть досягти дружніх, доброзичливих взаємин з лідером, для чого змушені займати підлегле, залежне від лідера положення, тобто схильні поступатися, погоджуватися з думкою лідера, враховувати його бажання, поблажливо ставитися до прояву грубості, до помилок. Діти, як правило, заздять лідерам. Відбувається це з кількох причин: лідерів всі люблять, до їхніх персон проявляють інтерес не тільки однолітки, а й дорослі, їхні ініціативи часто підтримуються, з ними охоче співпрацюють. Саме лідерів однолітки наслідують, а, отже, ідеалізують об'єкт наслідування. Самі ж діти-лідери дуже добре відчують своє привілейоване становище, перевагу над іншими дітьми, що дає їм впевненість в своєму домінуванні над однолітками.

Основними особистісними рисами дитини-лідера А.С.Залужний вважав активність, досвідченість, високий рівень розумового розвитку. Дитина з високим рівнем розумового розвитку проявляє себе як ініціативний лідер, якого інші діти вважають за краще вибирати в якості партнера по іграх і заняттях [3, с.47]. Також в дослідженні Т.В.Сенько встановлено, що діти старшого дошкільного віку з високою та середньою успішністю в індивідуальній

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>